

Gerrit Komrij

De loopjongen

2012

DE BEZIGE BIJ
AMSTERDAM

I

Arend loopt met grote stappen af op de paal. De kieviet noemen zijn klasgenoten hem, omdat hij altijd zo'n haast lijkt te maken. Hij heeft gewoon langere benen. Er hangt een jasje over de bovenbak van de rode brandmelder, een vierkant geval dat zich aan de straatkant van het trottoir bevindt. Zomaar een jasje dat iemand moet hebben vergeten. Een jasje met zakken waarin wel een portefeuille kan zitten of een zilveren sigarenkoker. Zo'n portefeuille wacht erop om door Arend gered te worden en teruggebracht naar de rechtmatige eigenaar. 'En dan heb ik ook nog uw mooie koker.' Hij ziet het gezicht tegenover zich stralen van dankbaarheid. Op het moment dat Arend het jasje probeert te pakken fladdert het weg. 'Kieviet, kieviet!' hoort hij op sarrende toon achter zich roepen. Twee jongens rennen weg.

Gelukkig heeft Arend genoeg vriendjes die hem niet voor de gek houden.

Hij botst op de gong. Een sta-in-de-weg, dat is het. Altijd een sta-in-de-weg geweest. De gong staat pontificaal in het halletje en is bedoeld om het gezin voor de maaltijd bij elkaar te roepen. Als de meid voor het laatst in de aardappels heeft geprikt om te controleren of ze gaar zijn wordt ze geacht zonder mankeren naar de gong te lopen om met haar omzwachtelde trommelstok vol slijtplekken een paar tikken tegen de koperen schijf te geven, waarna de kinderen hun huiswerk of handwerk in de steek laten en uit alle kamers van het huis komen aangesneld om in de eetkamer aan tafel plaats te nemen.

Zo moet het in de tijd van zijn grootmoeder zijn gegaan. Er is geen groot gezin meer – hij is het enige kind – en er is geen meid meer. Alleen de gong bleef over. Zijn moeder hecht aan burgerlijke uiterlijkheden. In een huis met een halletje hoort een gong. Het is zeker een forse gong. Een gong die getuige was van veel hongerende familieleden op weg naar hun beloning voor gedane arbeid en van veel geschater uit kinderkelen.

Hij rent de trap op. Mannen met snorren vliegen voorbij. Portretten van zijn ooms en van zijn grootvader, mannen van betekenis voor het vaderland

en de familie. Naar het laatste portret, het snorloze gelaat van zijn vroeggestorven vader, kijkt hij altijd vluchtig op, maar dat moet hij dit keer overslaan. Nog bijtijds wist hij daarnet de wankelende gong op te vangen en er is geen seconde meer over.

Hij heeft de auto de straat in horen rijden. Op het signaal van de claxon rent hij altijd meteen naar boven, naar het raam van zijn kamer aan de voorzijde, naast de erker. Tegelijk met de auto van de directeur komen de schooljongens aangefietst, op hun hoge, zwarte rijwielen. Het raam staat open, het is een lauwe zomerdag. De wind speelt met een losse lok op Arends voorhoofd.

Hij woont schuin tegenover de ambachtsschool. Een statig gebouw met hoge ramen. Het volume van de school vloekt niet met de deftige straat. Aan de voorkant bevinden zich de klaslokalen, de lerarenkamer en het kantoor van de directeur, aan de achterkant strekken de werkplaatsen zich uit. Hij kan nog net een deel van dat laatste complex zien, dankzij het pad dat naar de fietsenstallingen leidt. Elke ochtend, en na de middagpauze, slurpt het pad de jongens op, waarna ze in het schoolgebouw worden weggezogen. Ze dragen allemaal een blauwe overall, soms vettig en vol vlekken, soms zo vers uit de wastobbe dat je ze van een afstand kunt horen kraken. De meeste jongens dragen hun blauwe kledij al wanneer ze 's morgens

komen aangefietst, met op de bagagedrager een etenstrommel en een thermosfles. Ze zijn afkomstig uit de arme wijken van het dorp, eentonige huizen aan straten die naar bomen zijn vernoemd. Maar er is geen enkele boom te zien. Later worden de jongens timmerman, lasser of huisschilder.

Arend droomt van een vriendje en dat tekent de manier waarop hij naar de jongens kijkt. Wat is er veel keus! In zijn eigen straat wonen maar een paar jongens en het zou wel heel raar zijn als uitgekend daar de juiste vriend onder zit. Toch hebben jongens vaak ook maar een paar vriendinnen leren kennen als ze gaan trouwen. Net zo zonderling. Op welk moment moest je definitief toehappen? Het is moeilijk om eerst de hele werelddbol af te struinen, langs alle vrouwen van Afrika en China, dat begrijpt Arend ook wel. Toch moet een mens zijn vleugels een beetje hebben uitgeslagen en over vergelijkingsmateriaal beschikken voor hij zich aan iemand bindt. De ambachtsschool brengt de wijde wereld bij hem thuis. Een exotische markt, pal voor zijn neus.

Arend laat nauwelijks een gelegenheid voorbijgaan om naar het schouwspel te kijken. De jongens in hun blauwe overalls oefenen een onweerstaanbare aantrekkingskracht op hem uit. Hij kijkt naar een andere samenleving, een samenleving die ook het werkterrein is van zijn moeder, maar

waarover ze hem zelden iets vertelt. Een vreemd soort opwinding maakt zich van hem meester zodra hij de witte Packard van de directeur hoort. Dat is het startsignaal van een nieuwe dag, een dag die op gisteren lijkt maar toch altijd anders is zolang Arend niet kan kiezen. Hij kent de gezichten van de jongens, hij weet in welke koppels en formaties ze aankomen, uiteenvallen en weer samscholen, er gaat geen dag voorbij of hem valt iets nieuws op, maar het kiezen stelt hij uit.

Op zomerdagen kan hij heerlijk uit het raam hangen om met dromerige blik de wereld in te staren en te doen of hij geniet van de wind in de oude, statige bomen. De jongens moeten niet denken dat hij ze bespiedt. Hij is gewoon iemand die graag dagdroomt. Als hij geen kieviet is mijmert hij. Dan moeten zijn benen tot rust komen. Met een lui linkeroog volgt hij de directeur in zijn zondagse pak, een man met een sik en dun, grijzend haar, en met een lui rechteroog houdt hij in de gaten wat er aan zijn kant van de straat gebeurt. Zijn moeder staat in de voortuin een oudere vrouw te woord die afwisselend ja en nee knikt. Er rollen tranen over de wangen van de oudere vrouw. Vast en zeker iemand die om raad of hulp vraagt. Zijn moeder is dominee. Ze is buitenshuis altijd donker gekleed. Onder haar arm houdt ze een aktetas geklemd. Ze vertrekt voor een van haar dagelijkse

rondes, huisbezoeken van wijk tot wijk. Ook op straat wordt ze vaak door haar gemeenteleden aangesproken. Dat begint al in de voortuin. Arend ziet hoe de magere gestalte van zijn moeder zich van de vragenstelster losmaakt en de straat uit loopt. Terwijl de jongens van hun fiets stappen, hun lunchpakket onder de snelbinder vandaan halen en naar elkaar beginnen te luchtboxen wordt zijn moeder kleiner en kleiner.

Een gek beroep, dominee. Brandweer te voet.

Hij denkt, zijn armen geleund op de vensterbank, aan wat hij wil worden later. Leraar op zo'n grote school? Proefwerken uitdelen en rapportcijfers geven? Je moest vooral uitkijken dat ze je fiets niet sloopten. Hij zou wel toneelspeler of filmster willen worden... Er zijn twee bioscopen in het dorp en in een daarvan draaien altijd de goeie films. Tenminste, zijn moeder zegt dat het de betere films zijn. Zelf geeft hij niet zo om films. Niet omdat hij vaak aan het begin al de afloop kan voorspellen, maar omdat hij er juist te sterk in gelooft. Hij trekt zich de ongelukken en het verdriet te hevig aan.

Er wordt altijd gemarteld in films. In piratenfilms, cowboyfilms, oorlogsfilms, overal martelen ze. Hij betaalt niet voor een entreekaartje om de halve voorstelling een andere kant op te kijken. Als het maar naar een marteling zweemt draait

hij zijn hoofd al weg. De suffigste marteling – een blikkerend mes op weg naar een oog – bezorgt hem angstzweet.

Schrijver lijkt hem wel iets. Misschien dat hij schrijver wil worden. Maar hij vindt ook boeken vaak zo vervelend... Hij begint aan een verhaal en na twee, drie bladzijden weet hij precies waar het op zal uitdraaien. Eerst zuigt de schrijver een paar helden uit zijn duim, het liefst een goeie en een kwaai, hij gooit er een paar minder goeie of kwaai nephelden tussendoor, net als in die films, en dan volgen de misverstanden. Die misverstanden worden één voor één bijgelegd en dan is het afgelopen. Hij heeft schrijvers snel door... Ze gaan zwanger van een boodschap en het lukt ze niet die boodschap zo lang mogelijk verborgen te houden. Die boodschap moet er zo snel mogelijk uit en Arend ziet dat altijd, altijd aankomen. Dan beginnen de zinnen van de schrijver te bollen en, hopta, hij ziet al in welke richting de woorden worden gestuwd, terwijl de schrijver zelf het nog niet eens doorheeft... Als hij schrijver zou worden wil hij andere boeken schrijven, zonder boodschap. Hij zou willen dat de zinnen juist hem zouden sturen, naar verre landen waar van alles kan gebeuren en waar de zinnen koning zijn. Hierheen, daarheen, snel een beetje. Een schrijver moet een slaaf zijn van de zinnen, zoals een lichaam de slaaf is van de

benen... Tempo. Terwijl hij daar zo uit het raam hangt lijkt het Arend een goed idee om duizenden zinnen uit allerlei boeken te plukken en die zinnen in een willekeurige volgorde achter elkaar te zetten. Een volgorde die bepaald wordt door... door bij voorbeeld een dobbelsteen. Of door de zinnen in een emmer te gooien en er dan in te roeren. Nieuwe zinnen bestaan niet.

Zou hij dan het hulpje van een hogere macht willen worden, net als zijn moeder?

Boeken met een misdaad en een speurder vindt hij soms fijn, vooral als hij in het begin maar moeilijk kan raden wie de schurk is. Schrijven is mooi wanneer je in staat bent je lezers een poos op het verkeerde been te zetten.

Nee, toch maar geen schrijver. Arend denkt vaak aan de toekomst. Hij bouwt die toekomst op uit bekende ingrediënten, hij kan niet anders, maar hij probeert er een eigen volgorde en samenhang in aan te brengen. Met de grote dobbelsteen van zijn hersens.

Hij wil wiskundige worden. Eerlijk gezegd vindt hij verzinsels maar kinderachtig. Maar wel een wiskundige met een tovenaarschoed graag. Geen dorre cijferaar die uitrekent wat iedereen al weet... maar iemand die alles opnieuw rangschikt, terwijl de mensen verbluft toekijken. Niet de woorden of de cijfers tellen, maar de daad.

Het liefst mijmert Arend in zijn dagdromen over vriendjes.

De gevel van de ambachtsschool licht op en begint te bewegen als een gordijn. Het wordt wazig voor zijn ogen en hij kijkt in een onbestemde zandvlakte, geelachtig en pulserend. Stippen duiken op. Hij ziet honderden, duizenden jongens in blauwe overalls, een zee van stippen, stippen die over de zandvlakte uitwaaiëren en vervolgens de hele ruimte vullen. Al die jongens in blauwe overalls zouden vriendjes van hem kunnen zijn. Uit de wereldbol steken de stippen, dwars door het gazen gordijn, allemaal blauw, allemaal overalls. Ze verspreiden zich naar links en naar rechts en naar boven en naar beneden en vloeien alle kanten uit, zodat de aarde één machtig panorama van blauwe stippen wordt.

Arend drijft op een zee van blauwe glinsteringen. Rondom zijn lichaam is het blauw op zijn donkerst. Het blauw verdringt zich om hem, hij hoort kreten van bewondering en armen in overalls strekken zich naar hem uit. Stippen die een ogenblik mouwen worden om vervolgens terug te storten in de zee. Arend voelt de warmte van de bewondering, hij ziet hoe het verlangen door de zee van stippen golft, een verlangen dat alleen op hem is gericht. Hij blaast en er tekenen zich grillige patronen af in het water. Hij slaat met zijn vlakke

hand op het stippengordijn en het blauw juicht van pijn. De blauwe jongens vinden hem de beste, wat hij ook doet. Ze zullen hem nooit uitlachen. Ze zullen hem nooit voor de gek houden.

Hij drijft daar in het fiere bewustzijn dat hij geen bewondering nodig heeft... Al dat golven, sidderen en strelen is voor hem niets dan sentimentaliteit. Hij heeft ook nooit bewondering van klasgenoten nodig gehad. Zijn moeder zegt altijd al dat hij de beste is. Hij gelooft haar graag. Arend gelooft altijd graag wat anderen zeggen, als het maar opbeurend is. Iedereen gelooft in de complimenten van anderen. Maar niet iedereen beseft, net als hij, dat de anderen met honderden, duizenden zijn en inwisselbaar.

Ineens zijn de blauwe vlekken verdwenen.

Hij rent de trap weer af. De mannen in hun schilderijstent volgen hem met een knorrige blik, op de snorloze man na. De snorloze man doet of hij Arend niet heeft gezien. Ook na hun dood blijven vaders wraakzuchtig.

Hij zou zich toch moeten redden met zijn gymnasiumvriendjes... In zijn klas zit een jongen die hij wel geschikt vindt. 'Wel geschikt' is niet goed genoeg. En dan is er Erik, die twee huizen verderop woont, in het huis met de plataan. Erik loopt ook altijd in het blauw, maar het is een blazer en geen

overall. Erik zit op een andere school, de Hogere Burgerschool, waar de jongens zitten met een wiskundeknobbel. Naar het gymnasium gaan alleen de jongens die dominee willen worden, of die een vader hebben die dominee is. Of een moeder, dat kan dus ook.

Vriendschap met meisjes lijkt Arend gek. Vrienden zijn er om te redden, als er brand is of andere hoge nood, en om erdoor gered te worden. Vrienden zijn er om de oorlog mee in te gaan. Vrienden zijn er om gedachten en ideeën mee te delen – een gezamenlijk schild tegen de saaie gedachten, de ouderwetse gedachten, de ideeën die iedereen heeft. Meisjes buigen, vrienden staan pal.

Arend heeft de indruk dat veel van zijn klasgenoten tevreden zijn met meisjes. Ook wat hogere zaken als vriendschap betreft. Ze praten met meisjes over idealen waarover alleen met vrienden gepraat kan worden. Meisjes zijn een andere wereld en dat moet voor Arend zo blijven.

Hij wil zich opofferen voor een vriend. Zich wegcijferen en dus onoverwinnelijk zijn. Meisjes zijn daarvoor te teer. Meisjes, dat betekent verliefdheid en knikkende knieën. Onoverwinnelijk wil hij zijn.

Hoe kan hij erachter komen wie het meest zijn vriendschap waard is, de jongen uit zijn klas die Kurt heet en een Duitse vader heeft, of toch maar

Erik? Waarom juist die twee? ‘De mooiste vriendschappen ontstaan per ongeluk,’ heeft hij iemand horen zeggen. Frits is er ook nog, maar die wil bevriend zijn met iedereen. Een vriend is meer dan iemand tegen wie je kunt opkijken, meer dan iemand die je kunt bewonderen. Dat soort vriendschappen vindt Arend banaal. Hij ziet ze genoeg om zich heen. Meestal is de ene jongen een kop groter dan de andere en de kleine kijkt dan half scheel omhoog, dolgelukkig dat hij de tas van de langste mag dragen. Een soort loopjongen, meer niet. Arend zal nooit zo’n loopjongen worden. Hij bewondert Kurt zeker ook wel. Kurt kan mooi vioolspelen. Hij krijgt tenminste muziek uit dat krenge. Maar Erik speelt gitaar en dat vindt Arend veel mooier, terwijl een gitaar toch maar een af-treksel heet te zijn van de viool. Nee, muziek is niet genoeg voor vriendschap. Wat heeft hem in de eerste plaats tot Kurt en Erik aangetrokken? Arend ruikt altijd een kaneelgeur als Erik in zijn buurt is, en diezelfde geur vangt hij wel eens in de klas op, in de middelste rij waar Kurt zit. Maar snuffelen... Dat is de vriendschap tussen honden... Kurt moet vaak om zijn opmerkingen lachen. Arend maakt wel eens een gek geluid in de klas, een hik of een boertje, en dan zegt hij deftig ‘Pardon’ en dan schatert Kurt het uit. De leraar moet twee jongens tegelijk bestraffend aankijken en

daar wordt die leraar dan door in verlegenheid gebracht. Zoiets is mooi. En ook bij Erik bespeurt Arend een speciale belangstelling. Hij kan niet precies zeggen hoe of wat, maar het heeft iets met de blik in zijn ogen te maken en de manier waarop hij zijn lippen op elkaar perst wanneer hij Arend op straat ziet aankomen.

Ware vriendschap betekent dat iemand gekke dingen mag zeggen en erop kan rekenen dat die serieus worden genomen. Ware vriendschap betekent belangstelling en vertrouwelijkheid. Kurt of Erik?

‘Ik heb iets belangrijks buitgemaakt,’ had hij op een morgen tegen Kurt gezegd. Ze liepen samen op naar het gymnastieklokaal. Arend had er zijn meest interessante gezicht bij getrokken, iets tussen ‘je moest eens weten’ en ‘je bent te stom om het te begrijpen’ in. Kurt keek hem vragend aan. ‘Ik heb het verborgen bij de Dikke Steen.’ Kurt keek nog altijd of hij het in Keulen hoorde donderen, ergens ver weg in ieder geval. ‘Een kwestie van leven of dood,’ had Arend er op fluistertoon aan toegevoegd. Ze stonden in de kleedkamer tussen al de jongens van de klas. Nog net voor hij zijn trui uittrok en zijn hoofd aan het zicht werd onttrokken zei Arend: ‘Woensdag ben ik daar, na de laatste les.’ Toen zijn hoofd weer tevoorschijn kwam had hij gedaan of hij Kurt niet eens meer

zag en of er geen woord tussen hen was gewisseld.

Hetzelfde verhaal had hij tegen Erik afgestoken. Meestal verlieten Arend en Erik 's morgens op hetzelfde tijdstip hun huis om naar school te fietsen. Arend was op de pedalen gaan staan om hem in te halen. 'Ik heb iets belangrijks buitgemaakt,' had hij gezegd toen ze naast elkaar fietsten. Het was hem wonder boven wonder gelukt om ook op dat moment, met beide handen losjes aan het stuur en de voeten op de trappers, een interessant gezicht te trekken. Erik bleef gelukkig gelijke hoogte houden. Daarna was de mededeling over de Dikke Steen gevolgd. 'Kwestie van leven of dood,' had hij nog verzucht, schouderophalend, net voor ze de hoek bereikten waar Erik altijd afsloeg omdat hij zich op weg naar school per se bij een vriendinnetje moest aansluiten, een paar straten verderop. 't Was een omweg van wel vijf minuten, maar liefde doet gekke dingen. 'Woensdag ben ik daar, na de laatste les,' wist hij Erik nog toe te roepen, voordat de laatste afzwenkte. Roepen en fluisteren tegelijk is moeilijk, maar Arend wist zeker dat hij Eriks belangstelling had gewekt.

De Dikke Steen lag net buiten het dorp. De laatste les was om twaalf uur ten einde, want de woensdagmiddag was op school de vrije middag. Arend was de klas uit gerend, met een gezicht of

hij volstrekt niet rende, en daarna had hij al zijn enthousiasme en energie botgevierd op de pedalen. Hij wist zeker dat hij als eerste de Dikke Steen had bereikt. Hij had zijn fiets in de droge bedding van de beek verborgen – gele en witte bloemblaadjes staken door de spaken – en was achter de kei zelf gaan staan, de grote kei die door iedereen in het dorp de Dikke Steen werd genoemd. De steen stond op een bakstenen vierkante sokkel en vormde een geliefd markeringspunt voor fietsers en wandelaars. Dat hij daar stond had iets met Napoleon of met de prehistorie te maken, precies herinnerde Arend het zich niet meer, maar er was een zitbank bij geplaatst en verderop bevond zich ook een café, een boerencafé met een biljart waar het naar uitsmijters rook en naar jenever. Heen en weer drentelend achter de steen kon Arend goed zien wie als eerste zou komen aanfietsen, Kurt of Erik. Als ze dichterbij waren gekomen – dichtbij genoeg – zou hij zich terugtrekken achter het struikgewas bij de beek. Met kievietsbenen als de zijne was hij met twee sprongen uit zicht. Zo lang mogelijk zou hij hun gretigheid en aanhankelijkheid kunnen bestuderen. Maar er kwam niemand aanfietsen. Een uur had hij wel staan uitkijken op de lange, met bomen omzoomde rijweg. Geen van beiden was komen opdagen. Uit twee kiezen was al moeilijk, maar uit nul... dit was echt onbegon-

nen werk. Geïrriteerd sloeg hij een paar plakkerige pluizen weg van zijn sporthemd. Arend was teleurgesteld, maar zijn wil om niet aan die teleurstelling toe te geven was zo groot geweest dat hij met een stoer gezicht op het terras van het boerencafé was gaan zitten en met zijn vingers op het houten tafeltje had getrommeld, zoals hij het de boeren vaak had zien doen. Verder viel er niets aan hem af te lezen, niets waardoor een toevallige voorbijganger zou denken dat hij uit zijn gewone doen was. Waarom hadden zijn twee vrienden, onder wie uiteindelijk de onverbiddelijke vriend, zijn oproep niet interessant genoeg gevonden? Hij had een paar keer te vaak gekke dingen geroepen, dat moest het zijn geweest.

Ze hadden gedacht... dat is hij weer, hoor hem... die grapjes kennen we van Arend.

Arend wil graag grapjes maken, gekke dingen zeggen, de leukste van de klas zijn, maar de kosten zijn hoog. Hij loopt het gevaar dat anderen niet doorhebben hoe ernstig hij is onder die vrolijke laag. En hoe hij ernaar verlangt om juist op de achtergrond te blijven. Hij is niet alleen serieus over vriendschap, maar over de hele wereld. Hij staat als eerste klaar om een luchthartige opmerking te maken, maar heeft ook als eerste pijn als hij iemand ziet lijden. Zijn er zaken die hij zich niet aan-

trekt? Als zijn moeder met een somber gezicht aan tafel zit, als een van de jongens bij de school tegenover een beetje mank loopt, als hij nieuws op de radio hoort over krijgsgevangenen en ondergelopen landerijen, ja zelfs als hij een halfdode vlieg in de vensterbank ziet worstelen slaan zijn gedachten op hol. Dat hij meevoelt met zijn moeder lijkt hem vanzelfsprekend, maar hij hoeft toch niet zo compleet van slag te raken door iets uit verre landen of door een vlieg?

Zijn talent om grappige opmerkingen te maken is juist zo sterk ontwikkeld om al die muizenissen snel van zich af te schudden, dat is het. Of koestert hij dat talent omdat hij graag het middelpunt wil zijn? Arend schudt die boze gedachte van zich af. Hij wil niet het middelpunt zijn. Hij wil behulpzaam zijn. Hij wil iets betekenen voor iemand. Hij wil niet alleen de schooltas dragen, maar veel meer.

Hij wil iemands zorgen dragen, iemands vertrouwen, iemands geheimen... hoe moet hij het noemen? Hij wil dragen wat de ander draagt, opgaan in iemand en iemand in zich laten opgaan. Hij wil niet alleen zijn. Hij voelt dat hij iets mist, en dat 'iets' heeft te maken met vriendschap, maar ook heel veel met alle leed in de wereld.

Hij moet niet zoveel mijmeren, hij moet draven en rennen.

Hij moet alles uitproberen en maar hopen dat hij ergens terechtkomt. Hij moet in het wilde weg op zoek gaan naar vrienden, als een razende Roeland... in de hoop op een toevalstreffer... hij kan ook met meer berekening te werk gaan... Daar is hij al mee begonnen met zijn Dikke Steen-test... Die rekensom leidde tot niets... Hij moet gewoon beter rekenen.

Zomaar kinderachtig met iemand bevriend zijn wil hij al jarenlang niet meer. Op de lagere school had hij zo'n vriendje... helemaal in de sfeer van cowboys en indianen. Zo zien veel mensen vriendschappen graag. Dat is hun lievelingsbeeld van een vriendschap. Twee jongens die elkaar trouw zweren met een plechtige spreuk. 'Simsalabim' of 'Ughe-ughe' het liefst. Bij het fietsenhok achter de school. Ze kijken elkaar diep in de ogen, mompelen de spreuk, snijden met een zakmes een jaap in hun vinger en duwen de bebloede jongensvingers tegen elkaar. Bloedbroederschap. Tot in de dood. Arend moet lachen als hij eraan terugdenkt.

Misschien is uit twee kiezen niet genoeg. Misschien heeft het iets te maken met grote getallen. Als het om twee personen gaat houden die personen elkaar te veel in de gaten of beïnvloeden ze elkaar. Het web moet groter zijn. Hoe groter het aantal, hoe zuiverder de berekening. Arend moet zijn proefneming uitvoeren op een plein, tijdens

een bijeenkomst, op een feestje – waar zo veel mogelijk mensen aanwezig zijn. Hij besluit zijn experiment met Kurt en Erik te herhalen op het schoolfeestje dat binnenkort plaatsheeft – een feestje voor de hoogste drie klassen... Hij weet zeker dat Kurt en Erik daar aanwezig zullen zijn. Een dixielandorkestje zal speciaal overkomen uit de stad – op schoolfeestjes krijgen ze altijd muziek voorgeschoteld die jaren achterloopt – en er zal worden gedanst. De meisjes zullen dunne bloesjes dragen en er zal bier worden getapt. Zo'n feestje laat geen jongen zich ontgaan.

In de sociëteit naast de school is het al een drukte van belang. De oudste jongens staan dicht bij het podium waar het dixielandorkest de instrumenten aan het uitpakken is. De bar is nog niet geopend, maar ze houden al een glas bier in hun hand. Ze kijken naar de voorbereidingen van de muzikanten en doen of ze de spelers in hun nette kostuums en de zangeres met het blonde kapsel al van vroeger kennen. De microfoon maakt af en toe een snerpend geluid.

Arend hoort niet bij die groep jongens en dat vindt hij jammer. Daarom gedraagt hij zich nadrukkelijk of hij niet bij die groep jongens wil horen. Gelukkig verdikt zich nu ook de groep van zijn klasgenoten. Ze nemen plaats aan houten tafels, onder visnetten waarin lampions hangen. De

dansvloer wordt angstvallig leeg gehouden. Hij heeft hoofdpijn. Hij heeft altijd hoofdpijn als hij voelt dat hij meer zal gaan drinken dan hem lief is. Hij is zenuwachtig. Nee, hij is niet zenuwachtig.

Arend is van plan flauw te vallen. Straks, als iedereen bezweet is van het dansen, als de jongens hun hemdsmouwen hebben opgestroopt en er al meisjes hinderlijk beschonken zullen zijn, als de trompet trompettert en de zangeres midden in een opzweepende passage zit, zal hij glorieus flauwvallen. Niet zomaar alsof hij werd bevangen door een duizeling, een vermoeidheidje... maar alsof hij, een diep ellendige wijsgeer, zich vol overtuiging in een poel heeft gestort waaruit geen terugkeer mogelijk is. Hij zal flauwvallen alsof de wereld hem te zwaar is geworden. Als een Atlas, bezweten onder de globe die hij moest torsen... Aan opwekkende woordjes en een tik tegen zijn wang heeft hij niets, er zal paniek zijn.

Hij houdt angstvallig de druipkaarsen die in de wijnflessen staan in de gaten. Als de etiketten onleesbaar zijn geworden door het kaarsvet is het zover. Zo heeft hij het uitgerekend en zo zal het blijven. Dan zal hij alleen nog het juiste muzikale moment afwachten – een pizzicato – en toeslaan. Ook Kurt en Erik die zich met hun onvermoeibare vriendinnetjes op de dansvloer staan uit te sloven verliest hij geen moment uit het oog.